

YENİ DÜZEN ARAYIŞINDA DOĞAL LİDERLER: GÜVENLİKLERİ VE GÜVENDİKLERİ

Menderes ALPKUTLU¹

Öz

Siyasi liderlik temalı bu metinde, “doğal bir lider ve güvenliği ile güvenciklerinin temini, devlet, medeniyet ve dünya düzeninin gelişiminde kritik öneme sahiptir” tezi tartışılmaktadır. Geleneksel yönetim sabiteleri üzerinde köklenip, başarılı her kişiyi lider gören okumaların dışında bu argüman etrafında yükselen çalışmada tümevarım yöntemi benimsenmiştir. Çalışmanın harcı ve araçları ise evrensel yazın alanının kadim ve güncel bazı lider örneklerinin doğal lider optiğinden analiziyle işletilmektedir. Makalenin amaç ve sonuç ilişkisinde, hükümetlerin devrilmesine, devletlerin güç kaybına, hatta toplumların örtük bir özgürlük sendromuna yol açan doğal lider boşluğunun yakın gelecekte siyasi oluntudaki yerinin, küresel düzeyde transfer konusu olacak düzeyde, önemsenebileceği iddia edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Lider, Devlet, Doğal Lider, Siyaset ve Yönetim.

Natural Leaders in the Context of the New Order: Their security and Humans They Trust

Abstract

This text is about political natural leadership. Thesis of the study is “the discovery of natural leader, to render their security and their team security are a critical point for development of the state, civilization and world order. The method of article is being rooted on traditional management regime constants and and traditional leaders. Orher side, the study is rising around a argument that is outside of the clasic leader theory that see each successful person as a leader. The aim and the tools of the study consists of examples of some ancient and contemporary leaders around universal literatüre and these characters are analysing of natural leader optics. As a purpose and the result, the whole period of the tradional and modern time, majority of nations, loss of power, governments, even states due to lack of natural leadership. Maybe, this gap will continue in the foreseeable future and will being examined by next generations. Lastly, this scope of natural leader needs, probably triggerd leadership transfer as a matter of political management system as sport, businessmen and other sector in near future.

Keywords: Leader, State, Natural Leader, Administrator, Politic and Administrati

Giriş

İnsan, gerek dogmatik gerekse sonradan edinilen yönleriyle birbirinden ayrışan kişilikleri temsil eder. Dolayısıyla insana dönük tanım ve nitelermeler kişiye özgü denecek kadar çeşitlendirilebilir. Bu meyanda, “insanların en iyisi, yaptığı şeyde en iyi olandır” (Adair, 2008: 69) sözüne atfen lider çeşitlerinin de en etkilisi, doğuştan taşınan lider mayasını maksimum performansla

¹ Dr., Adıyaman Üniversitesi, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü/ÖGP, malpkutlu@gmail.com.tr, 04162233801/1627

özgünlüğe ulaştırandır. Bu sınırlı kişilikler içerisinde istikrarlı yaşam döngüleriyle iktidar olmuş ve evrensel sonuçları olan olumlu yönetsel performans sergilemiş olanlar başat sükeler olarak tarihteki yerlerini almışlardır.

Diğer yandan, dünya tarihinde öne çıkan lider merkezli olay ve çağlar döngüsü gösterir ki lider kişilikler, hem bilgileri, hem cesaretleri hem de savaş sanatındaki üstün performansla kazandıkları zaferlerle adlarını tarihe yazdırmışlardır (Machiavelli, 2006: 79). İşte, maziye iz bırakarak yüzlerce ve hatta binlerce yıllık unutulmazlıklarıyla öne çıkan bu simaların sıfatı dün sadece liderdi. Bugün ise dogmatik yönüyle birlikte eğitim ve formasyon ürünü de denilen bu kişilikler doğal lider olarak tanımlanabilmektedir.

Bu bağlamda zaman skalasına yapılan yolculukta birkaç örnek lider adı öne çıkarılabilir. Bunlar; “nesillerin imgelemine ve hayal gücünü” sıra dışı yaşantılarıyla meşgul eden Büyük İskender (Lauffer, 2004: 219), “keskin zekalı haşin silahşörlüğüyle birçok ‘emeline aklıyla erişen’ stratejist” Atilla (Kelly, 2016: 96; Baştav, 2015: 77), bilge adam Sokrates; “cömertlik, merhamet ve hikmet erbabı” addedilen “adil hükümdar” Nüşîrevân, acımasız komutan yönüyle dillerde dolaşan Cengiz Han ve bilim ve liderliği bir araya getiren vizyonuyla Fatih Sultan Mehmet şeklinde sıralanabilir (Fındıkçı, 2009: 83; Koşık, ty.: 137). Bu çerçevede dünya lider kümesinden doğal kategoriye girebilenler, ağırlıklı olarak itici (rakiplerini) ve çekici (halkı) özellikleriyle devlet yönetiminde önaçıcı simalar olmuşlardır. Bu özelliktir ki liderlerin yazgısını şekillendirip, onları, çoğunlukla tarihte ya sayılan ya katlanılan ya da katledilen pozisyona sürüklemiştir. Buna bir de hem zekâ hem de eylem adamı yönleriyle insanlığın ve halklarının önlerini açışları eklenince, tarihsel lider-toplum ilişkisinin bugüne ulaşan yankısı daha berrak anlaşılır. İşte bu düzlemdeki yönetsel diyalektiktir ki liderleri, tarihin hem en y/etkili korunması gereken konumuna çıkarmış, hem de liderleri halkın güvenliğinin ön şartı pozisyonuna yükseltmiştir.

Bilhassa, 15’inci yüzyıla başlayan yeni yaşam tarzı, üretme biçimi ve yönetme şekilleri (Huntington, 2011: 58) liderlik olgusunu ve algısını da değiştirmiştir. Bu yönde gelişen yeni algı, her şeyin benzeri yapılabilir önermesinden hareketle “lider doğulmaz lider olunur” savıyla karşılık görmüştür. Ne var ki bu lider algısı ve ürünü yönetici profilleri; farklı lisan, uzmanlık alanı ve parasal imkana rağmen, anlık talep ve beklenti geliştiren küresel yaşam türevi kuşakların beklentilerine yeteri ve kalıcı çare üretememişlerdir. Dolayısıyla, “durmak ölümdür yasanın” (Virilio, 1998: 69) tüm aygıtlarıyla uygulandığı modern dünyanın son asrına kartopu gibi büyüyen güvenlik sorunlarıyla girmek kaçınılmaz olmuştur.

Muhtemelen dünyaya ilişkin kümülatif bu sorunsaldır ki, gerek pratik gerekse teorik sahada, artan bir vurguyla “doğal lider” kavramını öne çıkartır. Ancak, yöneten ve yönetilen eksenli bu arz-talep ilişkisinin tercih makamındaki halklar, altı çizilen istence rağmen, çoğunlukla yanıltıcı sistemik kampanyalarla doğal lider yörüngesinden uzak tutulmuşlardır. Bu yönde sonuç alındığı durumlarda ise, halka değil, doğal lidere ve takımına düşen bir dizi engel ve başarısız kılıcı eylem senaryosu devreye konulmuştur. Bu duruma kimi zaman ise lider ve ekibinin yanılgısı/yanıltılması damgasını vurmuştur. Bu bağlamda kadim bir misal olarak, Batı Roma İmparatoru Valentinianus’un (425-455) devlet görevlisi Aetius’u katletmesiyle iktidarını sağlamlaştırdığını düşünürken, saraylı bir cesur, ona, “...sağ elini sol eliyle kesen bir adam gibi davrandınız” ifadesi -ki tarih de bunu doğrular- durumu resmeder (Kelly, 2016: 268). İşte tam da bu noktada, doğal bir lider ile iktidarının başarısı, doğru çalışma ekibinin sağlanması ile eşdeğer görülmüştür.

Bu mecrada “hayat ırmağı durmadan akıyor[ken]²” (Nehru, 2016: 977) üzerinde ayakta kalmaya çalışılanlar, akıntının her yeni kavisinde, çıkar-çıkır çatışmasının ayartısıyla doğal ve öğretici

² Köşeli parantez/ler, makale yazarının ilave hece ve sözcüklerini ifade eder.

Menderes ALPKUTLU

liderler çatışmasını tekerrür ettirmiştir. Belki de dünyanın yedi kıtasını ve yaklaşık sekiz milyar insan kümesini bugün daha fazla tedirgin eden bu özdeki bunalımın arkasında yatan, doğal lider eksikliğinin yol açtığı yönetici egoizmi ve buna dönüt yönetilen agresifliği vardır. Zira bugün ağırlık olarak dünyanın yön vericileri olan öğreti liderler, çoğu dönem, “şeylerin olması gerektiği gibi olduğu” (James, 1997: 146) gidişattan çok, dün egemeni oldukları monoton yeri ve zamanı düşlemekten kendilerini kurtaramamışlardır.

Nihayetinde, Romalı devlet adamının dediği gibi, “insan doğası gereği, yenilgiye doymaz” (Adair, 2008: 108). Bu ruh halinin farklı parametrelerde bir tezahürü olarak bugünün dünyasında da iç çatışma ve savaşlar devam etmektedir. Modernitenin birikintisi bu yönetsel bunalımdan topyekûn ve kısa zamanlı çıkış ise pek kolay görülmemektedir. Ancak, her tülü insan haline yatkın doğal lider/ler ile demokratik rejimi buluşturabilen toplum ve devletler, yalnız kendi huzur ve bekaları uğruna önemli bir evreyi geçmekle kalmayıp dünyaya da bu adalet arayışında bir fener olabilirler. Bu yönde bir okuma havuzu ile güvenli dünya rüyasını yazın alanında buluşturmaya aday bu çalışma da -teolojik rezervle beraber, yedi başlık etrafında liderliğin dünü ve doğal liderlik merceğinden bugünü yeniden zihinsel bir işçiliğe tabi tutulmaktadır.

Doğal Lider ve Öğreti Liderlik

Modernleşmenin evreleriyle daha karmaşık bir örgütlenmeye bürünen devlet, liderlik pratiği ile teoriğini de yeniden şekillendirmiştir. Bu dönüşümde teorik boyut; otoriter, hümanist (babacan), demokratik, karizmatik, vizyoner, dönüştürücü ve transaksiyonel (geçmişe bağlı) gibi liderlik türleri (Küçükali, 2011: 75-78) ile özellik, davranışsal ve durumsallık yaklaşımlarıyla yazın alanına yansımıştır (Alpkutlu, 2011: 16-17).

Bu kavramsal çatı altında “ham zekanın ayırıcılığı, varlığıyla etrafında oluşturduğu hakimiyet, müthiş iletişim becerisi, cüretkar vizyon gücü ve doğuştan liderlik” farklılığıyla doğal liderlik de tanımlanmıştır (Charman, 2007: 9). Bu tanımın dışında kalan başarılı yöneticiler ise (www.tdk.gov.tr, 2019) öğretin lider nitelemesiyle, doğmatik yönden ziyade, düşünceye dayalı tecrübe ve okumalarla şekillendirilmişlerdir (Murray, 2017: 31). Yapay bu lider kategorileri, doğal liderin açtıkları yoldan yönetime yansıyan ardışık ve benzer kişilikler oluşlarıyla dikkat çekmişlerdir. Kendilerine, doğal lider özelliklerinden biri veya bir kaçını yakıştıran bu kişilikler, büyük hamle yoksunluklarıyla birlikte ancak iktidar oldukları zaman dilimiyle sınırlı anılır hamleler yapabilmışlerdir. Ancak şunun da altı çizilmeli ki, kimi zaman doğal liderler, vasat devletleri sırtlamışken, kimi zaman ise güçlü devletler öğreti liderleri doğal karaktere yaklaştırabilmişlerdir. Diğer yandan, hem doğal lider, hem de kendine yeter güçten yoksun milletler başka güçlerin yörüngesinde varlık sürdürmüşlerdir. Bu denklemde hem devlet gücü hem de demokratik doğal lider endeksli yönetsel sistem tesis eden ülkelerin ise, dün olduğu gibi, yarınlarmın da sözü dinlenen ideal devleti olacağı söylenebilir (Fârâbî, 2011: 233).

Bu ölçütler etrafında dünya tarihi ve güncesi, güvenlikleri ve güvendikleri bağlamında dört kategoride değerlendirilebilecek bir doğal lider yaşam basamağıyla açıklanabilir. Nitekim, Johnny Bravo'nun ifadesiyle, yönetilene “saniye saniye, dakika dakika borçlu kılan” bir hizmetin aktörü olan doğal liderlerin (Sinerk, 2016: 289) yaşam evresinin ilk basamağı, ya aile, akran ve eğitim ortamında dikkat çektiği ya da aynı faktörlerce çekilmez görülerek dışlandığı çocukluk süreciyle başlar. Bu aşama, çoğunlukla doğal liderin, muhtemelen kendi algısının bile dışında, akranlarıyla ayrışık bir hikâyeyi barındıran bir periyodun da başlangıcıdır. Gelgitler, gerilimler ve zaman zaman yaşanan acı reçetelerle karşılaşılacak bu evrenin zararsız atlatılması, daha sert koşullarının öne çıkabileceği müteakip dönemi başlatır.

Doğal lider simalarının yaşam örüntüsünün ikinci basamağı ise çoğunlukla yalnız kendileri tarafından hissedilen istisna düşünce, eylem ve vizyonunun nüksetmeye başladığı kademedir. Bu

nedenle, bu evrede yönün ve yolun -gecikme pahasına- “bağlantısız, tarafsız ve bağımsız” (Engin, 2018) bir yöntemle belirlenmesi, bir sonraki evrenin biletini almak demektir. Bir bakıma doğal liderliğin alametifarikası da denilebilen bu tutum, bir diğer kişi ve gücün etkisine girme veya girmeme mücadelesinin bir sonucudur. Bu yol ayırımında doğal liderin geliştirdiği tercihleri, keskin lider zekâsının belirgin bir işareti olarak riskli bir geleceğin başlaması demektir.

Demek ki bu evrede sıradanlaştırılmayan doğal liderler, F. Nietzsche’nin, “önemli işleri başarmak zor, yönetmek ise daha da zordur” (Sarıçam, 2018: 25) tespitiyle, müteakip evrede, hız ve başarıları nispetinde, öğretici liderler ile bürokratik kümenin “ötekisi” olabilirler. Çoğu dönem ve ülkede görülüp, gün be gün sertleşen bu düello; doğal lidere dönük karakter, sağlık ve can güvenliğini dahi içerecek keskin tutumları da doğurabilmiştir. Hatta bu durum, “alttan üste anlama” seçeneğinden ziyade, üstten asta anlama ve onunla baş etme çabasından ötürü de (Wilson, 1996: XV) çoğunlukla orantısız ve şeffaf olmayan mücadeleleri de tetiklemiştir. Hatta bu ilişkide, zamanlama hatası yapan kimi doğal lider için süreç beklenmedik güvenlik operasyonlarına dahi dönüşmüştür. Bu düzey ilişkide doğal-lider savunmada, bürokratik cephe ise genellikle kurulu düzenin farklı güç araçlarıyla ataktadır.

Kuşkusuz, doğal liderce bu evrenin atlatılması, müteakip dönemde iktidarla tanışılan ve meşru güce ulaşılan yeni bir düzeyle tanışma anlamına gelmektedir. Bu dönemle önceki ilk iki basamaktaki savunma evresindeki lider pozisyonunun yerini, artık devlet ve güç donanımlı bir iktidar süreci almıştır. Haliyle, artık, dost-düşman berraklığının da gittikçe grileştiği bir dönem başlamaktadır. Bundan ötürü, krallık ve imparatorluklarla ifade edilen geçmişin doğal lider isimleri için olduğu gibi, modernleşme evresinin yakın dönem doğal ya da öğretici lider isimleri için de bu kıstas geçerliliğini korumaktadır. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri, Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti gibi farklı kültürel mozağe sahip ülkelerin yakın geçmiş seçim kampanyalarının aşılmayı bekleyen orantısız güçlükleri bu savı pekiştirmektedir (Carnegie, 2004: 138). Demek ki modernite sonrasında da doğal liderleri için kritik anlamı olan bu süreç, lider politikaları ile onun üretimi ekip performansının da başarı testine tabi tutulduğu mücadelenin karşılığıdır. Kısaca bu evre, ya önceki iki evrenin yönetsel başarıya, ya da liderin tüketilmesiyle iktidarının çökertilmesine dönük dönemi karşılamaktadır.

Bu uzanımında ilk iki yaşam evresi, etkisizleştirilmeden çağın koşullarına uyumlu geçiren doğal liderler, pek çok çarpıntıya karşı direnç kazanabilir ve üçüncü dönemin fırtınalarını göğüsleyebilirler. Doğal liderler, dikkatlerin farklı cephelerden üzerlerinde toplandığı bu dönemde “halkın efendisi değil görevlisi” bilinciyle hareket ettiklerinde, “hükümeti zorla ele geçirmenin yollarını” da önemli oranda kapatmış olabilirler (Rousseau, 2008: 97). Bu da hem lider, hem devlet, hem de toplumun güvenlik ve refahına kazanım olarak yansır. Ancak, insan hırsı ve iktidar hevesi, gayrimeşru iktidar avcılarını, geleneksel devlet hayatında eksik etmediği gibi, modernite sonrası süreçte de -demokrasinin aştığı yollara rağmen- iktidar savaşlarını azaltmamıştır.

Geleneksel standartlara tabi çağlarda bu manzarayla karşı karşıya kalan liderler, bir sonraki evre olan ileri yaş/pasif kademeye ya kendi istemleri -ki istisna olmuştur- ya da isyan, devrim, darbe ve el çektirme gibi istem dışı gayrimeşru yöntemlerle girmişlerdir. Nitekim insanlık hafızasına destansı anekdotlarla etiketlenen kimi doğal liderler, çoğunlukla iktidar ve lider zafiyetlerinin de etkisiyle ya iktidar, ya da hem iktidar hem de hayattan beklenmedik şekil ve yöntemde ayrılmak zorunda kalmışlardır. Nitekim 21’inci yüzyılda da 15/7/2016 FETÖ örneği üzerinden Türkiye, 03/07/2013 Darbesi üzerinden Mısır ve devlet başkanına aleni suikast girişimi üzerinden Venezuela (2018) örnekleri güncelliğini korumaktadır.

Demek ki dün veya bugün iktidar olan doğal liderlerin herhâlükârda ciddi bir güvenlik ihtiyaçları söz konusudur. Bunun önemsenmiş düzeyi, liderleri ve halklarını, ya saygıyla anılacakları, ya da pişmanlıklarla geçirecekleri bir sona sürüklemiştir. Bugünün de çok çeşitli riskler barındıran çokkültürlü dünyasına hitap eden güncel evrede, doğal liderin ya özlemle anıldığı, ya da itibar veya

yaşamını kaybetme seçeneğiyle karşı karşıya kaldıkları seçenek var olmaya devam etmektedir (Parekh, 2002). Bu da göstermektedir ki doğal liderlerin final sınavı denilebilecek bu dönem, ya düzmece bir lider profili, ya da kahramanlık dolu bir tarih yansıması doğurabilir. Daha açık bir söylemle doğal liderler, ya adları çağları aşan birer rol model, ya da Edebali'nin dediği gibi "...itibarlı iken itibarını kaybeden kişiler" kategorisinde değerlendirilecekleri dramatik bir anekdotlarla bu dönemlerini sonuçlandırabilirler.

Bu durumda, doğal liderin ve dahi "sanayi çağından bilgi çağına" yeni sürüm diğer yönetici modellerinin (Öğüt, 2003: 61) sürekli güncellenen bir bilimsel yönetim birikimine ihtiyaçları vardır. Nitekim Platon da asırlar öncesinden devlet ve yönetici eksenindeki "başta filozoflar geçemez veya baştakiler felsefe yapmazsa insanların acıları sonra ermeyecektir" (Paton, 2008: 10) tespitiyle bu hakikatin altını çizer. Nitekim doğal liderlerin son demlerinin ya istisna birikimlerini değerlendirilip başarı kıvancına dönüşmesi, ya da iktidarın uyutucu ve uyuşturucu aparatlarına kendini kaptırarak mağlubiyet hüznüne dönüşmesinde bu tespit dün olduğu gibi bugün anahtar rolünü korumaktadır. Belki de 20'nci yüzyıla damgasını vuran Aliya'nın hem iç hem de dış uzanımındaki etrafının sarılmışlığına rağmen, kendini ve milletini güvenliğe kavuşturduğunda "bilge lider" oluşu, bu yönündeki başarısında saklıdır (Alpkutlu, 2015).

Sonuç olarak, doğal liderlik, ortalama bir insan dışında özellikler bütünüyle güç ve iktidara yansıyor, farklı risk ve ayrıcalıklar barındıran bir yönetim felsefesidir. Ancak, bu kişiliklerin keşfi, siteme meşru zemine yansıması, zamanın ruhu ve toplum istenciyle de alakalıdır. Dolayısıyla, bu değişkenlerle birlikte önüne çıkan yaşam parkurunu başarıyla tamamlamış liderler, sonraki nesillerin söyleminde ve eyleminde rol model olmuşlardır. Ne var ki tarihin kimi dönemlerde yöneten-yönetilen eşgüdümü kolay kurulurken kimi dönem mümkün olmamıştır. Eğitim, zamanın ruhu ve yönetsel sistem, bunun güncel birkaç sebebidir. Nitekim yakın dönem dünyasının da farklı parametrelerde yaşanan heterodoks yönetsel hareketleri ile suç örgütleri, doğal liderler ile modern yönetimlerin ortak frekansta yeterince buluşamayışına işaret eder. Bu manzaranın yönetilene yansıtış şekli ise, dün olduğu gibi bugün de metodik az bir farkla doğal "liderin kendi çabası ve ahlak ilkeleri" (Machiavelli, 2006) ile birlikte zamanın ruhu ve devletin sistemiyle alakalıdır.

Doğal Liderlerin Kurucu Ya da Yıkıcı Oluşu

Tarih, kadim "devletlerin genellikle tek adamın [baba rolü benzerlikleriyle] yönetimi altında" varlık sürdürdüğünü gösterir (Locke, 2016: 111-112). Doğal liderin klasik devlet olgusundaki belirleyici bu tarafı, takipçilerinin organize edilerek belli kurallar manzumesiyle bir hedefe odaklayabilmesini gerektirir. Bu noktadan hareketle yönetim tarihine adını yazdırmış kimi liderler, dönemlerinin ön açıcıları, büyük imparatorlukların ve sonraki zaman dilimlerinin belirleyicileri olarak anılmışlardır. Bu anlamda Makedon, Pers, Roma, Çin, Bizans, Avrupa Hun, Emevi, Moğol, Osmanlı, Portekiz-İspanya, Rus ve İngiliz gibi imparatorlukların serüveninde doğal lider damgası görülebilir (Çimen, 2009). Yakınçağda ise, yaklaşık son bir asırlık iki farklı hegemonik güce rağmen, dünya siyaset/çi kümesinde yalnız birkaç istisna başkan ancak doğal lider kavramıyla tanımlanabilmektedir (Gündoğan, 2016).

Bir bakıma doğal lider davranışı olan, beklentiyi, insanlık uğrunda eyleme yansıtma iradesidir ki bugünün devlet ve hükümet başkanlarında yeterince görülmemektedir (Berend, 2015: 288). Zaten, meşru güç kullanan birincil örgütlenme olan her büyük devletin kurucusu ve insanlığa kulvar değiştiren fenomen simaları da böyle kişiliklerden görülmüştür. Bu yelpazede öne çıkan büyük devlet ve imparatorluk kurucuları ile kritik eşik atlaticıları, klasik dönemin oldukları kadar modernite sonrası dünyanın da doğal liderleri olarak kabul görülmüşlerdir. Nitekim Britanya'nın sıkıntılı bir döneminde iktidar olan Margaret Thatcher'in, baskılar karşısında saffettiği, "İngiltere gibi iyi ve kötü zamanlarda

dünyaya liderlik etmiş... bir ülkeye liderlik ediyorsanız, demir gibi sert olmalısınız” (Carnegie, 2004: 137) cümlesi de bu temada kararlılığın güncel bir örneğini görülebilir.

Öyle ise, geleneksel dönemden ayrılan çeşitli farklılıklarla beraber, dün olduğu gibi bugün de devlet, dönem ve güçlü ideoloji kuruculukları veya evrensel kurul ve kuralların ön açıcıları doğal liderler sıfatı olmaya devam etmektedirler. Nitekim, son beş asırda evrensel veya toplumsal bazda geniş yankıları olan farklı parametreler ürünü devrimlerin (Wallerstain, 2015: 341), buluşların ve keşiflerin öncüleri, aynı zamanda doğal lider sıfatını da hak eden simalardan olmuşlardır. Bu pozisyonlarına izafeten mevcut dünyanın da liderlerinin güvenlikleri en üst düzeyde önemsenmektedir (www.forbes.com, 2018). Nitekim Türkiye'nin de listesinde yer aldığı dünyanın en çok korunan liderleri listesi de, bir taraftan ilgili ülkelerin liderleriyle eşleşen itibar resmiyken, öteki yandan ülkenin liderinde tecessüm eden güncel güvenlik imajının da bir yansısını oluşturmaktadır (www.haberturk.com, 2016).

Bir diğer açıdan doğal lider; haklı, doğru, meşru ve istenilen işi yapması beklenen olsa da her zaman bunu karşılayan olmamıştır. Zira yukarıdaki satırlarda da altı çizildiği gibi, doğal lider ayrı bir şey, onun bünyesinden çıktığı ailenin, toplumun, devletin ve dünya konjonktürünün onu savurduğu noktadaki değerler kümesinin insanlığın yararına veya zararına yansısı başka bir sonuçtur. Nitekim güçlü bir imparatorluk coğrafyasında büyük bir birikimini tahrip eden Cengiz Han, “zamanının atom bombası” olarak nitelendirilmiştir (İzzetbegoviç, 2009: 156). Diğer yandan, doğduğu şehri, “yapacağı büyük vazifenin sembolü” gören A. Hitler ise modern zamanın olumsuz koşullarında karşılık bulmuş yıkıcı bir lider oluntusuna örneklik teşkil etmiştir (Hitler, 2001: 19/635).

Demek ki doğal liderler, olumlu veya olumsuz yansılılarıyla, önemli oranda kendi y/önderleri, öğretmenleri, yargıçları ve teşvik edicileri olmuşlardır (Cohen, 2010: 147). Dolayısıyla bu kişilikler, her an yenilenebilir enerji kaynaklarıyla, yer altında süresiz kalması mümkün olmayan mağmalar gibi, kıvama kavuştuklarında gün yüzüne çıkmışlardır. Öteki yanda, liderlerin etki alanı ve değişen çeperde toplum ve dünya döngüsüne yansış yönü ve şekli farklılık arz etmiştir. Bu yansının yıkıcılığı veya kalıcılığı ise, klasik hayat koşullarında, karşılaşılan acı ve engelleyici koşullara ve reçetelere bağlı şekillenirken, bugün ise durum, birçok parametresi sıralanabilen değişken faktörleri olan eğitim dizgesine bağlanmaktadır.

Nihai olarak, dört asırdan fazla bir zaman dilimidir ki dünya; farklı inançlar ile kapitalizm, sosyalizm ve kominizm gibi ideolojiler ve ilişkili tezler etrafında düşlediği düzeni arıyor (Löwy, 1999). Modern dünyanın yöneten-yönetilen çarkındaki bu arz-talep ilişkisinde adı doğal lider örnekleri arasında anılan sima, çoğunlukla siyaset dışı hizmet birimlerinde arzı endam ederken, sınırlı sayıda isim, kendini yansıtabilecekleri ve koruyabilecekleri toplum ve dünya yönetimine yansıtılabilmektedir. Bu tıkanmışlığın bir başka çıktısı da meşru sisteme kanalize olması zımnen engellenen kimi lider ruhlu kişilerin, ya herhangi bir suç şebekesinin öncüsü, ya da toplumu bir noktadan bölen ayrılıkçı politik eğilimlerin temsilcileri olabilmeleridir. Nitekim iki yüze yakın devlet, yüzlerce hükümet başkanına rağmen, dünyayı, birkaç kişi veya ailenin yönettiği iddiaları da bu girdabın dile vurumu görülebilir. Öyle ise hem dünya siyasetinin hem de devlet yönetimlerinin özgürlüğü adına, doğal liderlerin, tıpkı bilim, sanat, spor ve diğer iş dallarında olduğu gibi profesyonel teraziden tartılarak demokratik siyasi şablona adaptasyonu bir çıkış yolu olabilir.

Doğal Liderlerin Sonu Ya da Düzenin Bozumu

Doğal liderlerin, yaşadıkları dönemin çözümsüzlüklerinden ötürü, zekâları çabuk gelişir ve olgunlaşırlar ki Mustafa Kemal Atatürk liderliği de bu kapsamda değerlendirilir (Ortaylı, 2018: 23). Bu açıdan doğal liderler, her ne kadar ortalama insan biyolojisine sahip olsalar da, ufku hızlı gelişen ve yaşamları dinamik bir serüvenin sahipleridirler. Bilhassa, yukarıdaki satırlarda detaylandırılıp,

liderlerin halkı yönetmeye yansıyan üçüncü ve dördüncü dönemleri, onların hem finalini hem de tarihte nasıl anılacaklarını şekillendiren bir hikayenin açılımıdır.

Daha anlaşılır bir söylemle, bir liderin gerek doğuştan gelen gerekse yaşamın tecrübeleriyle şekillenen tüm birikimlerinin sonuç verdiği dönem, “kriz ve kaos ortamlarının yol açtığı kurtarıcı” (Akdoğan, 2017: 69) arayışın da iktidara yansıyış dilimleridir. Bu evrede iktidar performansına göre kimi liderler, kısa; kimisi ise daha uzun süreli iktidarda kalabilmişlerdir. Bu anlamda, 72 yıllık iktidarı ile XIV Luis (72 yıl), 48 yıllık iktidarı ile Nüşirevân ve 46 yıllık imparatorluk yönetme süreciyle Kanuni Sultan Süleyman liderlikleri dikkat çeker.

Bu bağlamda, “doğal düzenin” de (Rousseau, 2008: 69) yapıcılarını görülen lider dönemlerinin kimisi doğal akışında son bulmuşken, kimisi istenilmeden sonuçlanmıştır. Kimi lider eceliyle, kimisi dramatik yöntemlerle dünyaya gözlerini kapamıştır. Ne var ki bu ayırım, hangi yöne sapsa sapsın, sonucun, ya doğrudan ya da tedricen, yönetilenin de huzur/suzluğ/unu, güven(lik)sizliğini ve zaman zaman yıkımını hazırlamıştır. Bu sonuca, kimi zaman yönetilenlerin, doğal lider ufkunu kavrayamayışıyla, kimi zaman ise lider ve ekibinin, öğretici liderlerin örtük politikalarına yanıt veremeyişiyle, kimi zaman ise devletlerarası karşıt mücadelenin üstesinden gelinemeyişiyle varılmıştır. Bu oluntunun 21’inci yüzyıldaki uzanımı ise doğal lider iktidarının son bulmasıyla hükümet ve devletlerin zayıflama sürecine girişi olarak okunabilir.

Çoğunlukla klasik ve istisnai olarak da modern yönetim evrelerini resmeden bu manzara, ulaşım ve iletişim gibi modern imkânlarla ve “hizmetkâr lider” formülasyonuna rağmen aşılamamıştır. Zira bu resim etrafında ihtiyaç düzeyi netleşen doğal lider işlevselliğini öğretici lider denemeleriyle siyasete yansıtma çabaları da yeterince sonuç vermemiştir. Bunun göstergeleri olarak da çeşitli noktaların altı çizilebilir ki bunlar:

- Doğal liderlerin, sistemik tıkanıklığa rağmen, mihnetsiz ve mesnetsiz yaşam tercihi,
- Doğal liderlerin, “devletlerden güçlü kişiler gibi”, çok imkânlı modern yaşam koşullarında ve farklı yöntemlerle liderlik vasıflarını yansıtma imkânı bulabilişi,
- Dünyanın hem yöneten hem yönetilenlerinin taraf olduğu bağımlılar kümesinde doğal liderlerin özgürlük ve özgünlük vadedişi,
- Küresel dünyanın sosyolojik mühendislik ürünü insan kitlesini yönetmeye çalışan öğretici liderlerin doğal lider vizyonu ile açılan makas farkı gibi noktalar sıralanabilir.

Bu çizgide denilebilir ki doğal liderler, dogmatik ayırıcı yönleri olan ve yaşadıkları zamanın ruhunu çağdaşlarından ayrı okuma becerisine sahip şahsiyetler olmaya devam etmektedirler. Örneğin, Hindistan’ın özgürlüğü uğruna silahı dirayeti olan sivil bir direnişçi Mahatma Gandhi (Mohandas Karamchand Gandhi) (Wolpert, 2014; Percy, 2018), ABD’nin yol ayrımında “bizim için yaşamak...bizden önce var olan büyük göreve kendini adamaktır” diyen Abraham Lincoln (Crick, 2012: 98/99; Lincoln, 1989) ve takipçilerin “Aliya, sen olmasaydın, ben ışığı karanlıkta aradım” dedirten Aliya İzzetbegoviç bu bağlamda haklı bir üne sahip simalardır (Alpkutlu, 2015: 1). Bu liderler, şaşmaz insan oluşlarıyla değil, sadece eşitler arasındaki mutlak irade ve güçlü cesaret sahibi oluşlarına ve değerlendirilmelerine ancak yorumlanabilir. Nitekim çok sayıda lider biyografisi de bu gerçeği doğrulamaktadır.

Özetle, doğal liderlere sahip toplumlar büyümüş, huzur ve güven tesis etmişken, liderini görmezden gelen toplumlar, tonlaması değişen bir gerginlik ve yıkımla karşı karşıya kalmışlardır (Platon, 2008: 9; Engin, 2013). Bu pencereden 21’inci yüzyıl dünya yönetim havuzuna bakıldığında, doğru ve adil yaşam standartlarında yetişmiş liderleri demokratik sistemlerine yansıtan ülkeler yarınlar daha güvenle bakarken, siyaseti her insanın faaliyeti gören toplumlar ise anlık krizlerle yarınlar çıkmaya çalışmaktadırlar. O halde bu özdeki yöneten ve yönetilen denkleminde, Edebalı’nın,

“insanı yaşat ki devlet yaşasın”, ‘lideri bul ve koru ki toplum yön bulsun’ felsefesiyle hareket eden toplumlar, bundan sonra da büyük devlet olmaya namzet olacaklardır.

Modernite ile Değişen Lider Algısı Ya da Yanılgısı

İsmi devletle eşdeğer görülen liderler, yalnız zihin, fikir, öngörü, cesaret, diğerkâmlık, sezgi, hitabet ve ileri görüşlülük gibi tekil vasıflarla değil, tamamını eyleme dökabilen hareket adamları oluşlarıyla ayrışırlar. Özellikle modernite öncesi toplumlar için liderlik önadı, çoğunlukla üstün akıl yürütme ve öngörme, savaş sanatı bilme, gücü ile benzersiz olma ve bu durumunu efsaneleştirmiş bir mite/efsaneye sahip olmayı gerektirmiştir. Haliyle, geleneksel dönemlerde liderler, bir topluluğun hem savunmada, hem taarruzda; hem hüznünde hem de sevinçte, yalnız emir makamı değil aynı zaman da dert ortağı olarak da kabul görmüşlerdir. Bu anlamda Büyük İskender, Metehan, Alparslan, Osman Gazi, Timur, 2. Victoria, George Washington ve Atatürk gibi kurucu simalar da (Ortaylı, 2018; www.youtube, 2015), hem devletin fikren hem de eylem boyutuyla rol model olmuş öncü ve paylaşımcı öncülerinden görülmüşlerdir.

Özellikle, klasik yaşam döngüsündeki doğal liderin en bariz ayrıcı özelliği olan taktik ve strateji kurucu savaşıllığı bu fotoğrafta belirleyici olmuştur. Çünkü doğal lider ile öğretici liderin belki de en bariz test zamanı ve sahası, saldırı veya savaş anı ve alanı olarak görülmüştür. Örneğin, klasik dönemin farklı devletlerinde olduğu gibi, Osmanlı’da da “şehzadeler, savaşarak kendilerini göstererek” (Gürkan, 2018) liderlik vasfını belli ederdi. Bir bakıma “dönemin elverişliliğinin” de bir sonucu olarak da okunabilen lider çıktısı ve algısı (Machiavelli, 2006: 137), klasik dönemin lider merkezli imparator devlet ve toplumlar için yapıcılığın yanı sıra yıkıcı ve dağıtıcı etkiyle de tarihe yansımıştır. Örneğin; Orta, Yeni ve Yakınçağın büyük devletlerinden olan Osmanlı, Avusturya-Macaristan, Prusya, Fransa ve Rusya gibi lider odaklı devletler, bu dönüşümün kaybedenleri olarak tarihteki yerlerine çekilmişlerdir. Modernitenin fikir ve eylem aktörleri olan Fransa, İngiltere ve ABD gibi devletler ise küresel koşulların yeni örgütlenme şekilleriyle, sömürge araçları ve “güçlendirici” kaynaklarıyla güçlendirdikleri öğretici lider formunun hem uygulayıcı hem de ihracatçısı konumlarıyla sürecin kazananı olmuşlardır (Yılmaz, 2011: 139).

Ancak, lidere ilişkin süregelen bu yapısallık ve algı, modernleşme evreleriyle tedricen değişmiş, yerini, “modern zamanların temel süreci, tasavvur edilen imge olarak dünyanın fethedilmesi” hikâyesini de barındıran yeni bir anlayışa bırakmıştır (Ferry ve Renault, 2015: 20). Ancak bu pratikte görülen değişiklikler yönetim sahasına tedrici bir şekilde yansıtılabilmektedir. Bir bakıma bu yeni lider beklentisi, tarzı ve stratejisi, “darboğaz şişenin tepesindedir” önermesine benzer devrimsel bir ruhla yönetilene cevap vermenin lider boyutundaki formülasyonu olmuştur (Kırım, 2009: 69).

Dolayısıyla modernitenin ilerleyen evrelerinde, kümülatif doğal lider özelliklerinin yerini, ağırlıklı olarak zihnen ve fikren tekil politikalara dökülen ve onu hitabetle sunabilen siyasetçi örnekleri almaya başlamıştır. Geline bu noktada, doğal lider kategorisi, modernite sonrasının onlarca lider tanımını kapsayıcı özüne rağmen, hizmetkâr anlayışla tanımlanan lider türlerinden biri olarak öne çıkarılmıştır (Greenleaf, 1997). Ancak demokratik sistemlerin ürünü lider tiplerini, gerçek liderlere özgü kümülatiften ziyade, benzetilmiş sınırlı ve eksik özelliklerle öne çıkarılmıştır. Belki de bundan dolayıdır ki yaklaşık üç asırlık öğretici lider eksikliğini çok sayılı lider, yönetici ve sistem denemesine rağmen, adından ve yaptıklarından söz edilen veya isminden memnuniyet duyulan lider dönemi yok denecek kadar sınırlıdır.

Bir başka açıdan, doğal liderlik de uzun süre iktidar olmak anlamına gelmemiştir. Nitekim kimi liderin, iktidara gelişi zor olduğu gibi gidişleri de çoğunlukla sıra dışı olmuştur. Bu bağlamda tarihe adını yazdıran liderlerin, öğretici liderler ve dönemin bürokratik tabakası ile arasında gelişen sert

mücadelenin demokratik sistemlere negatif yansı eksik olmamıştır. Özellikle ne istediği, ne kadar istediği ve niçin istediği yeterince berrak olmayan, “akıl ve ahmaklık çağı” (Charles Dickens’ten akt. Berend. 2015: 5) insan kütesini yönetmenin güçlüğü, ekip yoksunu liderleri zorlamıştır. Bu da göstermektedir ki, özgür doğal lider formunu “modern demokrasinin koşullarıyla” (Crick, 2012: 130) uyumlu kılan devletler ancak 21’inci yüzyılın güçlü ülkesi olmaya en yakın adaylar olabilirler.

Özdeyişle, doğal liderli demokratik hükümetleri sabote edenlerin başında öğreti liderler olabileceği gibi, yıkıcı liderlerin de panzehiri demokrat doğal liderlerde aranabilir. Zira doğal liderler, zamanın koşullarına göre kendini besleyen, geliştiren ve güncelleyen otodidaktik yönleriyle yaşadıkları dönemin ruhunu en iyi anlayan kişilikler olmuşlardır. Moderniteyle bu gerçek, doğaldan çok formasyonel bir birikimle benimsenen geçici bir yönetim unsuru formuna dönüşmüşse de doğal lider üstünü örtmeye kâfi gelmemiştir.

Doğal Liderleri Fark Etme Ya da Alt Etme İkilemi

Geleneksel dönem olarak adlandırılan dünyada fizikî güç, hayatta kalmayla koşut görülecek düzeyde önemsenmiştir. Hem bedenî güç hem de aklı gücü buluşturup ardıllarına yol açan simalar ise dönemlerinin belirleyici aktörleri olarak öne çıkmışlardır. Bu bağlamda Thomas Carlyle de demiştir ki: “Evensel tarih, insanın bu dünyada neler başardığının tarihi, temelde dünyada başarılı olmuş büyük adamların tarihidir.” (Diamond, 2018: 532). Geleneksel yönetim uygulamasını önemli oranda karşılayan bu önerme, bir başka açıdan doğal lider imgesini önemli oranda özetler.

Ne var ki anın, adamın, geçici ve şahsi beklentilerin, yörüngelerinden kolaylıkla saptıramadığı bu ilkeli simalar, çoğunlukla anlaşılma konusunda epey zorlanmışlardır. özellikle lider karakterler hayattayken, en yakın çevrelerinden, en uzak çeperlerine dek, çok az insan tarafından yeterli veya doğru anlaşılmışlardır. Modernleşme evreleriyle de devam eden bu durum, rüzgâra karşı duran çok sayıda liderin, doğallık ve uygunluk düzeyine göre değişen iktidar kavgalarını da beraberinde taşımıştır.

Demokrasinin araçlarıyla yönetilenin amaçlarının buluşturulduğu iddia edilen çeşitli yönetim sistemlerine rağmen gayrimeşru yönetim arayışları eksik olmamıştır. Nitekim 21’inci yüzyılın çoğu ülkesinin yaşamakta olduğu güvenlik sorunu, “hizmetkâr liderlik” (servant leadership) (R.K. Greenleaf’ten akt. Percy, 2018) kavramına kapı aralanmıştır. Bu kavramsal düzenlemeyle, liderin kendi çıkarlarının önüne, yönderlik (mentor) yaptıklarının (yönetilenin) beklentilerini almasını ve onu iyi bir performansla yönetmesi vurgulanmıştır. Bir diğer açıdan, yakınçağın çok sayıda devlet başkanının, başbakanının ve cumhurbaşkanlarının, devletle koşut başarı ve başarısızlığın sembolü olarak tartışılarak övülmesi ya da yerilmesi, demokratik sistemlerde dahi doğal lider belirleyiciliğini zımnen doğrulayan beklentilerdir.

Tabii bir de doğal liderlerin kendi yolunu kendi açma iradesi, meşru zeminin dışına kayılması pahasına, doğal ve öğreti lider düellosuna yol açmıştır. Monarşik yönetimlerde bunun izi ve örnekleri kolaylıkla takip edilebilirken, modernite sonrası süreçte de doğal liderin önüne öğreti liderlerin konuşlandırıldığı daha komplike setlerden bahsedilebilir. Bu durum, özellikle bürokrasinin siyasete, siyasetin ise bürokrasiye yabancılaşması ve devlet yönetiminin doğal liderlikten uzaklaşması oranında anti-demokratik yöntemlere kaymıştır (Eryılmaz, 2008: 25).

Ancak bürokrasi ve lider arasında salınan bu girdap, bugün, kimi devletlerce çeşitli parametrelerde didiklenen bir sistem konusu görülmektedir (Wilson, 1996: 288). Çıkış yolu olarak ise, ya halkın doğal liderli demokratik istemi keşfi veya ona desteğini gerekli kılmaktadır. Bir bakıma birkaç asırlık doğal liderlikten kaçış ve her geçen gün artan bu statik oluntunun bozuk ritmi, yansısı ve çeşitlenen gerekçeleri ülkeden ülkeye değişen güvenlik sorunlarıyla doğal liderlik realitesinin tekrar keşfini sağlamıştır. Bu dolayında beliren yönetsel zafiyetti giderme adına kimi ülkeler, yönetici-doğal

lider çatışmasını nispeten gidererek, doğal liderin demokrasideki yerini belirginleştirmeye başlamıştır. Ne var ki lider, yönetim ve siyaset arasındaki bu ilişkinin yönetilen kümesinin lehine istendik düzeyde sonuç verdiğini söylemek güçtür.

Sonuç olarak, dünyanın genelinde baskın olan öğretici liderli yönetim sistemlerle, demokratik ve ekonomik zenginliğin katkısına rağmen, kültürel çeşitlilik arz eden bireyler kümesinde vatandaşın asayiş sorunları eksik olmamıştır. Çünkü “yeni reçeteleri uygulamayan, yeni kötülükleri kabullenir” (Adair, 2008: 13) veya kabullenmek zorunda kalır. Bir bakıma bu, “bir toplumun güvenliği, liderinin o topluma sunduğu güven-lik ortam ve imkânıyla yakın ilişkilidir” yaklaşımını doğrulamaktadır. O halde, doğal liderlik, özünde taşıdığı cevherle yönetme ve yönlendirmede benzersiz klasik yeri yeniden hissedilmeye ve demokratik kanallara aktarılmaya çalışılması önemli bir arayıştır. Zira bugün için de az sorunlu veya ortaya çıkan sorunlara pratik çözümler üreten demokratik doğal liderli sistemlerle ancak daha sınırlı sorun üreten hükümet uygulamalarına imkan tanınabilir.

Demokratik Sisteme Uyarlı Lider İhtiyacı

Klasik yönetimin kavramları olan kral/içe, sultan, prens/es, hükümdar, padişah, kont, kısra çar, bey ve han gibi toplumdaki topluma değişen kimi terimler, liderlik kavramını tanımlamıştır. Resmen bu sıfatlar üzerinden sistemleşen öne çıkan siyasi rejimlerden “cumhuriyet, monarşi, despotizm (saptırılmış monarşi)” (Althusser, 1987: 45-67), oligarşi ve teokrasi” gibi uygulamalar bugün de farklı frekanslarda uygulanmaktadır. Özellikle hakimiyet-i milliye açılımıyla demokratik cumhuriyet rejimleri dünyada ağırlıklı yönetim şekli olarak benimsenmiştir. Bu evrenin liderlik algısı ise yöneticilik üzerinden farklı özelliklerin baskın olduğu çeşitli tanımlar üzerinden şekillenmektedir.

Bu bağlamda son iki asrın liberal yönetsel sorunların önemli bir kısmı, bürokrasiyle kilitlenmiş sistem tıkanıklığı olarak okunmaktadır. Uygulaması yeknesak olmayan cumhuriyet rejimlerinde seçilen devlet başkanlarının çoğunlukla öğretici lider profilinde olması, bu sorunu iyice büyütülmektedir. Lider yoksunluğunun tetiklediği bu otorite boşluğunda “zorlayıcı gücünü kullanan ve belli bir noktada kast haline dönüşen yönetici personelin kemikleşmesi ise çoğunlukla bilinçli yaratılan statükonun direncini beslemektedir (Gramsci, 2013: 184). Belki de aldatıcı bir doyuma yol açan bu durumdur ki demokratik cumhuriyet rejimiyle uyumlu doğal lider beklentisini güvenilir dünya düzeni için son fırsat kılmaktadır.

Zira mevcut dünyanın aktif yurttaşının karşı karşıya olduğu yeni kuşak kuşku ve güven(lik)sizlik, “başarısız devlet” veya hükümet başkanlarını, “anarşi içindeki dünya” (Huntington, 2011: 38) görüntüsünün sorumlusu yapmaktadır. Ancak, bu sorumluluğun yerine getirilmemesinin, bir sonraki seçimde oy veya vekil kaybı dışında yeterince karşılık görmemesi, doğal lider istencini halklar nezdinde de derinleştirmektedir. Böylece, kendini “demokrasi şampiyonu ilan” eden yöneticilerden ziyade, halka dayanan doğal liderler ile demokratik cumhuriyet endeksli güçlü sistemlerle ancak “...işbirliği ve barış ruhuna dayalı...yeni bir uluslararası düzenin” önünün açılacağı eğilimi güçlenmektedir (Held, 2000: 4-5).

Bir diğer cepheden temaya bakıldığında, post-modern dünyanın mevcut toplumlarının yöneticileri olan başbakan, başkan, devlet başkanı ve cumhurbaşkanı gibi sıfatlar, lider kişilikler olarak algılanmaktadır. Ancak, bu yöneticilerin hangi düzeyde, düzlemde, değerde, eylemde ve başarıda doğal lider performansı sergiledikleri heterojen bir manzara yansıtmaktadır. Özellikle, dünyanın çoğu ülkesinde, yaklaşık son iki asrına iz bırakan lider kimliklerinden çok; karma, sahipsiz, uygulanmaz ve zayıf yüzlerce karardan bahsedilmesi, doğal lider demokratik siyaset buluşmasını dünya istikrarı için de kaçınılmaz kılmaktadır.

Yukarıdaki paragrafta altı çizilen kategoride öne çıkan evrensel bazı kritik kararlar ise, çoğunlukla doğal lider ve ekibinin senkronize çalışmasından ziyade, dönemsel konjonktürünün

baskısıyla ancak alınabilmiştir. Çünkü bu tür kararların aktörü ülkelere bakıldığında ise çoğunluğun Sanayi ve Fransız Devriminin ya aktörü veya o ruha uygun dönüşüm gerçekleştirmiş toplumlara ait oldukları anlaşılmaktadır.

Bir diğer cepheden, bu manzaraya; sevinci-tasası, zengini-fakiri ve cahili-diplomalısı kolay fark edilmez dünyanın “kemiksiz insanlar” (Fukuyama, ty.: 362) kümesinin sosyolojik artışı eklendiğinden geleneksel hastalıklar kaçınılmaz olmaktadır. Esasında bu manzara, yalnız az gelişmiş ülkelerde değil, ekonomik olarak en zenginden en vasat ülkeye kadar çoğu devletin zikzaklı huzur, refah ve güvenlik performansından da kolaylıkla anlaşılmaktadır. Bu da göstermektedir ki modernitenin yönetime yüksek tonda yansıttığı demokratik yönetimlerle de güçlü liderler, ya doğru yetiştirilmemekte, ya da bu tözde kendi imkânlarıyla öne çıkan kişilikler de öğreti lider merkezli muğlak sistemler tarafından sistemin dışına itilmektedir.

Ancak, dünya tarihinin her döneminde olduğu gibi modernite ve eklemlenmiş yeni mikro evrelerinde de doğal lider örnekleri görülmeye devam etmiştir. Dünyanın karmaşıklıklarını tarayarak toplumun önüne yeni fırsatlar sunan bu simalar (Charan, 2007: 56), çoğunlukla öğreti lider merkezli sistemlerden ötürü, politik hedeflerini ya erteler, ya da başka alana evrilirler. Muhtemel ki yerkürenin yaşayan ülkelerinin iç işleyişini de karmaşıklaştıran bu durum, doğal liderlerin siyaset dışında bir meslek ve etkinlik sahasına yöneliminin hem sebebi hem de sonucu olmaktadır. Bu bağlamda, modern dünyanın çok sayıda devletten daha etkili ve yetkili kişiler ile mal ve hizmet örgütlerinin oluşu da bu durumu doğrulamaktadır. Bu da ülke ve belki de dünya genelinde yararlanılabilecek doğal lider birikiminden, ancak spesifik bir başlıkta yarar sağlamayı doğurmaktadır.

Bu yönetim manzarasında, doğal lider potansiyelinin suiistimalinin bir başka tarafı ise, yönetsel ve toplumsal dinamiklerin etkisizliğinden ötürü, gayrimeşru farklı yolların tercih edebilmesidi. Oluntunun imparatorluk özelindeki karşılığı, yol açtığı çok sayıda “darbe ile öncülü ya da ardılı asayiş olayıyla şekillenen isyan geleneğinin yeniden formülasyonudur ki, bugün gelişmemiş ülkeler önde olmak üzere, çok sayıda ülkenin yönetsel bunalımına sebep-sonuç teşkil etmektedir (Afyoncu, 2016). Başka açıdan, dünyadaki belli başlı bazı örgütlenmeler ve liderleri de haber olmaktadır ki dünya güvenliğini etkileyebilme potansiyeli taşımaktadır. Belki bu da doğal yönetsel değer erbabından etkili ve verimli yararlanılmayıp, onun ölçüsüz şekilde kenara itilmesinin yol açtığı başka bir davranışın yansımasıdır.

Sonuç olarak, bu çalışmanın kapsamı siyasi liderlik bağlamda doğal liderlik olsa da, konu, yalnız siyasi sahada okunamayacak kadar kapsamlı bir yansıya sahiptir. Dolayısıyla bugün, prens ve şehzade gibi mazinin lider adaylarının eğitimini örnekleyen liderlik çalışmalarıyla demokratik sistemlerin lider açığı giderilmeye çalışılmaktadır. (Gordon, 2016). Ancak, bu okullara/ekollere rağmen, çoğunlukla negatif yaşam koşullarının doğurduğu ve özgün emeklerin doğrulttuğu tipolojiler olan doğal liderlerin ne düzeyde bu programlara katıldığı kocaman bir soru işaretidir. Nitekim son birkaç on yılda çeşitli ülkelerde görülen sokak vari yönetim değiştirme yöntemleri ve yeni sistem arayışları bu bağlamda doğru bir kanalın kurulmadığını göstermektedir. Nitekim son birkaç yıl içinde karikatür konusu olan kimi kişilerin şaşırtıcı bir destekle bazı “büyük devletlerin” yönetimine seçilmesi, durumun bir sonucudur. Bu yelpazede, yeni milenyumun da iyi yönetilen ve dünyaya katkı sağlayan öncü ülkeleri, ancak doğal liderlerini demokratik sistemlerle rejimlerine doğru entegre etmiş bilinçli toplumlardan çıkacaktır. Bu uzanımda Türkiye’nin rejimini daha işlevsel kılmak adına yakın zamanda tercih ettiği “cumhurbaşkanlığı sistemi”, aslında bu argümanın popüler bir cevabıdır ki başarısı, doğal lider ve demokratik uygulama işlevselliğine bağlı olacaktır.

Doğal Liderlerin Güvenliği ve Güvencikleri

Yönetim bilimi ve liderlik disiplinine ilişkin yazın alanı yansıtmaktadır ki doğal liderler, güvendikleri ile güvenlikleriyle de kapsamlı bir temanın konusudurlar. Nitekim lider mizaçlı kişiliklerin iktidar olmadan önceki yaşam serüvenleri ile sonraki iktidar serencamlarında karşılaşılan olası risklere yukarıdaki satırlarda etraflıca değinildi. Öne çıkan kıssa, devlet ve iktidarın olduğu her coğrafyada doğal liderin farklı tonda sorunu olan güvenlik ve güvendikler konusunun “aklen tasavvur olunan her türlü tuzaktan” sakınıp tedbirli olmayı (Sühreverdi, 2008: 197) gerekli kıldığıdır.

Bu dolayında ek olarak denilebilir ki, doğal liderler de genel yönleriyle bir insan yapısalı taşıdıklarından, tek başlarına başarabildikleri olduğu gibi, yapamadıkları da vardır. Liderimsi bu çabanın önemli bir başlığı da, özellikle iktidar öncesi dönemin ayakta ve belki de hayatta kalma performansı ile güvenlik ihtiyacında odaklanır. Ne var ki bu mücadeleden liderin aile çevresinden dahi haberi olmayanlar olduğu gibi, bununla ilgilenebilecek liderin yakın siyasi çevresinden de istençli ve donanımlı yöneticiler genellikle istisna teşkil etmiştir. Özellikle, ön liderlik evrensi denilebilecek doğal liderliğin ilk iki evresinde, doğal liderin doğru zamanda öne/orta çıkmaması durumu, “erken doğum” riskleriyle (Kuzu, 2010: 14-15) liderin kendisini tehlikeye atması bakımından kritik önem arz etmiştir.

Kuşkusuz, bu evreden kendi cesareti, bilgisi, öngörüsü ve çabasıyla zararsız çıkabilen kişilikler ancak doğal lider sıfatıyla (yukarıda dört evreye bölünmüştü) alışıldık düzenin karşısına çıkabilmiştir. Bu evrede ise lider ve ekibi, artık ilk iki liderlik evresindeki berrak dostluk-düşmanlarının yerine, daha netameli ve menfaat odaklı ilişkiler zinciriyle baş etmeleri gerekmiştir. Yer kürenin mevcut siyasal sisteminde bu engel setinin bir basamağı da liderlerin, ekiplerini, basının yerdikleri veya kendilerine methiyeler dizdiklerine göre belirlemesi olmuştur. Dolayısıyla, bu üçüncü evreye ulaşan her doğal liderin yanındakilerle karşındakileri iyi tanıma ihtiyacı hayati bir önem taşımıştır. Nitekim Kral XVI Louis, II. Osman (Genç) ve Adnan Menderes gibi lider simalar örneğinde, küçük sıkıntıların büyümesini zamanında önleyip “dostlarını himaye ve onların güvenliğini sağlamada” isabetli tutum benimsememiş veya tavrında zafiyet göstermiş kimi liderler, kurulu mekanizmaların hedefi olabilmişlerdir (Machiavelli, 2006: 34-35). Konunun güncesinde ise Türkiye (Özşahin, 2012), Rusya (Seiffert, 2004) ve ABD (Gündoğan, 2016) gibi bazı güçlü devletlerin kurulu düzeni ile demokratik iktidarı arasındaki zaman zaman yaşanan gizli ve açık çatışmalar öne çıkarılabilir. Zira, farklı parametrelerde anlamlı gerekçelerinin de olduğu rezerviyle, halk tercihinin hedef alan sistem atanmışlarının bu tür meydan okumaları, adeta bir doğal lider-bürokrasi düellosunun son çekim fragmanı gibidir. Ancak, gerek dün, gerekse bugün, bu duruma düşmekten kendini koruyana liderler, yanında duruyor gözükürken karşıtları ile karşısında duruyor gözükürken takipçilerini titiz bir çalışma ile ayırıştırarak liderliklerini tarihin tanıklığına güvenle emanet etmiş ender kişiler olmuştur ve olabilir.

Diğer yandan, doğal bir liderin, liderlik basamaklarının ilk iki evresinden üçüncü evreye geçip bu basamakta halkın ve çeşitli menfaat gruplarının gurur okşayıcı talep ve ortamlarına kendini kaptırması, hem kendinin hem de halkının güvenliğini zedelemiştir. Yakın dönem dünyasında da bu evrede başarı sağlamak isteyen liderler, zamanla “her şey değişsin diye bırak her şeyi aynı kalsın” (Avcı, 2019) felsefesini uygulamak pahasına, zorlu bir mücadeleyi benimsemek durumunda kalabilmektedirler. Zira tarihte bu düzlemde lidere dönük ciddi tehlikeler daha öngörülebilir iken, post-modern sürecin karmaşık siyasi koşullarda bunun izini sürmek fevkalade güçleşmiştir. Öyle ki bu tehdit/ler, “ballı zehir misali” bir karışımla liderin en yakınından gelip en uzak mesafeden saldırı izleniminde olduğu gibi, en uzak mesafeden tasarlanıp en yakındakilerin töhmet altında kalabileceği bir düzeneğin de ürünü olabilmişlerdir.

Bu tespitten hareketle, doğal liderlerin, dün olduğu gibi bugün de, karmaşık ve değişken bir tür çevrelemeye karşı, dün dostu olan sadıkları ile bugün karşıtı görünen liyakatlılardan harmanlanmış nitelikli bir ekibe ihtiyaçları vardır. Nitekim bu konu, P. Drucker'ın ifadesiyle “tutkularını genel çıkara feda edecek şekilde doğru kadro ataması” George C. Marshall örneği üzerinden “ölüm kalım meselesi” (Cohen, 2010: 149) kadar hassas görülmüştür. Çünkü ancak bunu uygulanıp, sağlamsını da demokratik istihbarat kurumlarıyla yapılabilen doğal liderler için güvenilir bir çalışma ortamı sağlanabilmiştir. Hatta demokratik siyasi sistemlerde bu performansı sergileyen doğal liderler, sadece liderin değil, eşanlı olarak hem ekibinin hem de yönetilenlerin huzur ve güvenliği demektir.

Demek ki; Haldun ve Toynbee gibi düşünürlerin tezinden mülhem, doğal liderlerin öncülük etmesiyle tesis edilen sistemlerin ürünü olan medeniyetler, doğal lider kesintisiyle karşı karşıya kalındığında, “yaratıcı bir azınlığın” yol açtığı eğitsel ve kültürel yozlaşmayla hızla duraklama, hatta çöküş dönemine girmişlerdir (Huntington, 2011: 52). Modernite sonrasında ise, “hükümette bulunan lider ve ekibi, “hükümetin dışındaki muhalif seçkinler ile seçkin konuma yerleşmek adına birbiriyle yarışan grupların kaotik mücadelesine karşı ayakta durma seçeneğiyle karşı karşıya kalmışlardır (Wildawsky'den akt Öğün ve Sarıbay, 2013: 84). Bu mücadelede kimi dönem doğal lider çocuklarını da -lider evladı liderdir yanılığıyla- kapsayan bu ortamda öne çıkartılan öğretici liderler, meşru yönetim ve doğal lider kurdu izlenimi vermekten de çekinmemişlerdir. Bunu yansıtsa ise birçok lider örneği üzerinden uzak ve yakın tarihe çeşitli ve dramatik fotoğraf kareleri üzerinden kayıt düşülmüştür.

Bu bağlamda doğal liderler hesabına altı çizilebilecek husus ise, doğal lider kişiliklerin ekip tıkanıklığı yaşadığı veya sorunların bulanık görüldüğü anlarda, kenardan süreci analiz etmeyi veya siyasete ara vermeyi denememeleridir. Esasında bu hâl, sadece lider değil, akli, istemi ve yaşamı zikzaklı ve sürekli hırs ürünü bir performansın karşılığıdır ki bu hal, liderler için daha ağır faturalar doğurmaktadır. Bu da, lider penceresinde yapacağının bitmemişliğine yorumlanabilse de, devletin ve halkın eldekini de kaybetme sonucuyla büyük bir risk taşımaktadır.

Son olarak, liderler ve ekipleri için güvenlik ve güvenilirlik, bir devletin istiklal ve istikbalini etkileyecek kadar hassas bir başlıktır. Bunu sağlamanın çeşitli parametrelerde önleyici tedbirleri şu satırlara dek sıralandı. Kısaca bunların ilki, doğal liderin güvenliğidir. Buna bağlı olarak, liderlerin güvendiklerinin de güvenliklerinin sağlanması ve onlara güvenilmesi konunun hassasiyetlerinden biridir. İkincisi ise liderin yanıtılarak hatalı kararlar aldırılmasıyla hem kendine hem de yönettiği halka dönük güvenlik riskidir. Bu da liderin sürekli uyanıklık ve denetim mekanizmasıyla aşılabılır. Bir diğer söylemle bu, özünden uzaklaşmayan ve buna dönük karşıt hamlelerin önünü kesen lider uyanıklığı ve hamleleriyle antidemokratik tasarımlar aşılabılır. Kısaca, modern yönetim örüntüsünde de lider güvendikleri ve güvenliği denklemi, klasik dönem doğal lider savaşçılığının eylemden gözleme, gözlemden denetime ve denetimden acil karara dönüşmüş tutum setini gerektirmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Liderler, tuttuğunu koparan yönleri ve devletlerin kurucu kimlikleriyle tarihin vitrindeki kişiliklerdir. Bu özde klasik dünyanın lider odaklı yönetim birikimi tarihin ta kendisi olarak da kabul görür. Modernite sonrası değişimle ise finansal veya siyasal performans gösteren her kişinin lider namzedi görüldüğü bir sürecin kapısı aralanmıştır. Dolayısıyla dünyanın liderleri, bugünün çok parametreliliği ve yönetim sistemlerinde ancak doğal lider kavramıyla tanımlanır hale gelmiştir. Ancak, küresel dünyanın çokkültürlü ve dinamik kuşaklı son nesilleri, doğal lider uyumlu yeni yönetim sistemine ve yöneten profiline ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Özellikle doğu-batı, kuzey-güney, ekonomik anlamda zengin-fakir ve medeniyet bağlamında Doğu-Batı farkı gözetmeyen küresel dağınıklık, çarpıklık, haksızlık ve bulanıklık bu talebi kaçınılmaz kılmaktadır.

Nitekim dünyanın son çeyrek asrının, hükümet krizleri, sokak hareketleri ile örtük veya aleni hükümet değiştirme girişimleri de bu anlamda anlamlı veriler sunmaktadır. Bu verilerle birlikte gelişen düzen/sizlik, yöneten ve yönetilen ilişkisinde iki ayrımı olan bir yönetsel güzergâh ortaya çıkarmaktadır. Bu ise, ya koşulların belirlediği düzleme ve düzene rıza gösterip yarı etkili bir egemenliğe rızayı, ya da gergin koşulların ve anlık tutum değiştiren nesillerin nabzını kontrol edebilen doğal lider lokomotifli demokratik bir sistemi inşayı gerektirmektedir.

Bu pencereden, 21'inci yüzyılın ortalama yüz doksan ülkesinin doğal lider manzarası çıkarılmaya çalışıldığında, şaşırtıcı bir içerik ortaya çıkmaktadır. Zira ortaya çıkan resimde, çağın birkaç doğal lider fenomenine rağmen, mevcut devletlerinin ağırlıklı bir kısmının benzer çıkar politikalarının aktörü oluşları etrafında kümelenmektedir. Bu bağlamda ve farklı kıtalarda gelişen sokak eylemleri özelinde yön bulmaya çalışan ülkeler, iç dinamiklerinin çıktısı öğretici liderlerle yetinenler ve devlet gücü ile kurumsal kültürü oturmuş sistemler üzerinden üç kategorili bir devlet-lider ilişkisini ortaya çıkarmaktadır. Bunun uygulamadaki karşılığı ise, neredeyse her yönetim değişiminde vizyon ve misyonu değişen zayıf devletler, sisteme ve zayıf kurumlar ile etkisiz yöneticilere bağlı taktik performansları ve vizyonları şekillenip güçlü maziye sahip devletler, bir de asırlık güç ve yönetsel tecrübeyle güncel vizyonları yöneticiye bağlı değişmeyen, ancak taktik hedefleri sistem aksaklığı ve niteliksiz yöneticiden etkilenen küresel devletler resmiyle yansımaktadır.

Bunun yansısına gelince, manzara; dün ve bugün ne yönetenin ne de yönetilenin güvenlikte olduğu bir dünya manzarası olmuştur. Geleneksel sabiteleri de olan bu yankıya, 21'inci yüzyılda ise sınırlı sayıda rejim, yönetici ve sistem istendik bir cevap üretebilmektedir. Güvenlik ekseninde belirleyici koşullar üzerinden kendini gösteren istisnai kimi doğal lider odaklı yönetsel örnekler ise yıllanmış bürokratik çöküntüden ötürü bu yönde yeterince yol kat edememektedirler. Ancak, bu yelpazede Rusya ve Türkiye'nin doğal lider endeksli performansı, istisna bir dönüşümün karşılığı olarak, çok kutuplu dünya konseptindeki pozisyonunu korumaktadır.

İşte tam da bu üç ülke kategorisiyle projeksiyon tutulan dünya yönetim görselinde, dün büyük devlet olanlar ile bugün güçlü devlet olanların lider-demokratik sistem endeksli fikrî inovasyona ihtiyaçları aşikârdır. Kuşkusuz Rusya, İngiltere ve Türkiye gibi dünü güçlü bir arka plana sahip devletler, bu dönüşüm ihtiyacına varlık ve yokluk tonunda bir ihtiyaçla yaklaşırken veya yaklaşması gerekirken, Batı'nın bugünkü güçlü görünen kimi devletleri ise, yarının güçsüzü olmamak için, her yolu mubah görececek düzeyde, bu dönüşüme ihtiyaç duymaktadır. Yönetsel aktüel sununun ülkeler profili bu iken, bir sonraki sayfanın nasıl olacağını öngörmek ise pek de kolay değildir. Zira mevcut veriler ve algılar ışığında anlaşılmaktadır ki huzur vermeyen yöneticiler samimi yönetilen bir kitle de bulamamıştır. Bu düzlemde, yerküren mevcut devletlerine göndermede bulunacak şekilde ve demokratik sistemlere dönük, doğal lider penceresinden birkaç noktanın altı çizmek gerekirse bunlar:

- Doğal liderlerin demokratik sistem ve bilimsel bilgi birikimiyle beslenmesi,
- Doğal lider ve ekibinin abartılı övgü ve yergi sahiplerinin temsilcilerini aracısız dinlemesi,
- Doğal lider ekibinin, birbirinin sağlaması olabilecek en az üç farklı paradigmadan olması,
- Bürokrasi ve halk zıtlaşmasının başladığı an; lider ve ekibinde yozlaştığının anlaşılması,
- Erdemli kişilerin görevden imtinasının, erdemsiz bilgiçlerin istilasına yorumlanması,
- Demokratik kazanımlar ile doğal lider avantajlarını işlevsel bir sistemde buluşturulması,
- Hükümet eden liderin güvenliği ile güvendiklerinin liyakat ekseninde belirlenmesi,
- Devlet güvenliğinin, lider güvenliğine; lider güvenliğinin, ekibin güve(nir)liğine bağlı olduğunun hatırlanması,
- Doğal liderlerin, verdiği kararlardaki isabetsizlik ve eşgüdüm sorunu düzeyinde, kendini, politikalarını ve ekibinin yeterliliğini ile sadakatini gözden geçirmesi,

- Kabinenin, dünün nitelikli sadıkları, bugünün ise yalnız özgün liyakatlılarından teşkil edilecek şekilde dinamik bir çalışma ritmiyle çalıştırılması parametrelerinde sıralanabilir.

Bu eksenlerdeki eksikliklerle önemli bir yönetsel krizle dünya karşı karşıya iken diğer yandan da aktif medeniyetleri çatışma zeminine çeken karşıt akıl yürütmeler ve bürokratik düzen, dünyanın önde gelen yönetici ve liderlerini de hedef alabilmektedir. Bu duruma karşın, sınırlı sayıda lider istenci ve istisna duruşu sınırlı fırsatlar barındırır da, çatışan dünya sorunlar kümülatifine çözüm geliştirmede bunun da yeterli olmadığı söylenebilir. Açıkçası, yarınlar da bu ruh haliyle girilmemesi için bu yönde sınırlı sayıda devlet ve doğal lider çabası adından söz ettirmektedir.

Altı çizilen tek taraflı bu küresel yönetim resminden de anlaşılacağı üzere, doğal lider ve ekibinin güvenliği ve birbirlerine güvenleri sağlanmadan, 21'inci yüzyıl hükümetlerinin kısa sürede istedik yere, istikamete ve düzeye ulaşması kolay değildir. Ancak dünyanın politik sıkışmışlığıyla cebelleşen hükümetlerin post-modernist uzanımında hissettiği dönüşüm ihtiyacını va'zeden yönetim manzarası, doğal liderler ihtiyacına da açık bir davetiyedir. Nitekim “tekrar büyük Amerika” diyen Trump, “söz konusu olan, Rusya'nın çöküşüne son vermektir” diyen Putin ülkesini tekrar tarihteki etkinliğine kavuşturma vizyonu gösteren Jinping ve “dünya beşten büyüktür” ifadesini kullanan Erdoğan'ın en popüler ve çok korunan liderler listesinde yer alması da bu beklentiye yorumlanabilir. Daha açık ifadeyle, “lider eşittir devlet güvenliği” klasiği, hiç de üstü örtülemeyecek düzeyde küresel koşullarda da güncelliğini korumaktadır.

Özellikle küresel dünyanın, ya aşırı doygun bir kitlenin doğurabileceği sürpriz tehditler, ya da hakkı aleni alınan aşırı yoksun ve yoksuların yol açabileceği tehlikelerle karşı karşıya oluşu bu zemini canlı tutmaktadır. Hatta bu zeminde biriken insanlığın güven(lik)li yaşam sorunları kartopu misali artarak devam etmektedir. Bundan ötürü de dünya gezegenin son parti misafirlerinin, gezegenin hiçbir kıtasında, bölgesinde, ülkesinde ve toplumunda tatmin edici bir güven/lik ortamına ulaştığı iddia edilemez. Bu durumun merkezinde ise dünyanın doğal lider eksikliği -farklı hizmet sahalarında bulunmalarından- yetkisizliği veya güveniksizlikleri vardır. Bunun çıkış yolu ise, daha tatmin edici bir tez ortaya konulana dek, doğal liderlerin; en az bilim, spor ve ekonomi başlıklarında olduğu gibi, demokratik küresel siyasete adaptasyonunda kendini belli etmektedir.

Sonsöz, doğal olan çok şeyin, “tarihin sonu” dedirtecek düzeyde keskin değişip yapaylaştığı modernite sonrası dünya koşullarından söz edilir. Buna cevaben, görece kaotik bir konjonktürde gelişen yeni umut arayışları ise doğal olana dönük hararetli arayışları tetiklemiştir. Siyasal yönetim dolayımında lider terimi de bundan nasibini almıştır. Özellikle, post-modern dönem hükümetlerinin yönetim hiyerarşisindeki aksaklıklar, homurdanmalar ve gayrimeşru arayışlar, nükseden güncel sistem aksaklıklarını ve doğal lider eksikliğini dünyanın önemli bir konusu kılmıştır. Muhtemelen bu durum, yakın gelecekte, tıpkı iş ve spor dünyasında olduğu gibi, siyaset dünyasında da doğal lider transferini seçeneklerden biri kılacak ve büyük devletler, dünyanın en başarılı doğal liderinden profesyonel siyasi hizmet tedariki için büyük bütçeler ayıracaklardır. Başka çalışmalarla test edilmeye muhtaç bu iddiadan hareketle, siyasi liderlik özelinde geliştirilip sonuçlanan bu metinde, “doğal bir liderin keşfi, siyasete eklenişi ve güvenliği ile güvendiklerinin sağlanması, bugün de gerek devletin, gerek medeniyetin ve gerekse huzur üreten adil bir dünya düzeninin gelişiminde bir fırsattır tezi tartışılarak savunulmuştur.

Kaynakça

- Adair, J. (2008). *Yenilikçi liderlik: Takım üretkenliği organizasyonu ve fikirlerin hasadı*. Serdar Uyan (Türkçesi), İstanbul: Babıali Kültür Yayınları.
- Adolf, H. (2001). *Kavgam*. Refik Özdek (Türkçesi), 4. Baskı, İstanbul: Armoni Yayıncılık.

- Afyoncu, E. (2016). *Osmanlı imparatorluğunda askeri isyanlar ve darbeler*. 5. Baskı, İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Alpkutlu, M. (2011). *Güvenliğin sağlanmasında liderin rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü/GSY, Ankara.
- Alpkutlu, M. (2014). Güvenlik perspektifiyle Aliya İzzetbegoviç liderliği. *Bilim, Kültür ve Sanat Sempozyumu II*, Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi (YT: 03.04.2015).
- Althusser, L. (1987). *Politika ve tarih*. Alâeddin Şenel ve Ömür Sezgin (Çevirenler), Ankara: Verso Yayınları.
- Avcı, N. (2019). *Türk kahvesi: Biyografiler*. TV Net: Ayşe Böhürler (Sunucu), YT: (06.01.2019/11:10)
- Baştaş, Ş. (2015). *Büyük Hun Kağanı Atilla*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları
- Berend, I. T. (2015). *20. yüzyıl Avrupa iktisat tarihi*. II. Baskı, Serpil Çağlayan (Çeviren), İstanbul: İş Bankası Yayınları
- Carnegie, D. (2004). *İçinizdeki lider*. Meltem Erkmen ve Nazlı Uzunali (Çeviren), 2. Baskı, İstanbul: Eplison Yayınları.
- Charan, R. (2007). *Know how: İyi iş çıkaranları diğerlerinden ayırt eden 8 beceri*, Ümit Şensoy (Çeviren), İstanbul: Optimist Yayınları.
- Cohen, W. A. (2010). *Drucker ve liderlik: Modern yöneticiliğin ustasından yeni dersler*. Ümit Şensoy (Çeviren), İstanbul: Optimist Yayınları.
- Crick, B. (2012). *Demokrasi*. Ümit Hüsrev Yolsal (Türkçesi), İstanbul: Dost Yayınları.
- Çimen, A. (2009). *Tarihi değiştiren imparatorluklar*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Diamond, J. (2018). *Tüfek, mikrop ve çelik*. Ülker İnce (Çeviren), İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Engin, V. (2018). Osmanlı'dan Cumhuriyete Beka. HaberTürk, Gerçek Fikri Ne? Eren Eğilmez (Sunucu), YT: 25.12.2018/23:00 İstanbul.
- Eryılmaz, B. (2008). *Bürokrasi ve siyaset*. 3. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Fârâbî, (2011), *İdeal devlet* (El-Medinetü'l Fâzıla). Ahmet Arslan (A. Çeviri), 3. Baskı, İstanbul: Divan Kitap
- Ferry, L. & Renault, A. (2015). *Siyaset felsefesi*. Ertuğrul Cenk Gürcan ve Murat Erşen (Çeviren), İstanbul: Dergâh Yayınevi.
- Fındıkçı, İ. (2009). *Bir gönül yolculuğu: Hizmetkâr liderlik*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Fukuyama, F. (ty). *Tarihin sonu ve son insan*. Zülfü Dicleli (Çeviren), Ercan Ofset.
- Gordon, T. (2016). *Etkili liderlik eğitimi*. Okşan Aytolu (Çeviri), 2. Baskı, İstanbul: Profil Yayınları.
- Gramsci, A. (2013). *Modern hükümdar*. Hasan Erdem (Çeviri), İstanbul: Ayna Yayıncılık.
- Greenleaf, R. K. (1997). The servant as leader. In R. P. Vecchio (Ed.), *Leadership: Understanding the dynamics of power and influence in organizations* (pp. 429-438). Notre Dame, IN, US: University of Notre Dame Press. (Reprinted from "Servant Leadership," Paulist Press, 1977, pp. 7-17)
- Gündoğan, Ü. (2016). *Amerika Birleşik Devletleri ve Dünya*. 2. Baskı, Ankara: SRT Yayınları.

Yeni Düzen Arayışında Doğal Liderler: Güvenlikleri ve Güvendikleri

Menderes ALPKUTLU

- Gürkan, E. S. (2018). *Osmanlı'dan Cumhuriyete beka*. HaberTürk, Gerçek Fikri Ne? Eren Eğilmez (Sunucu), YT: 25.12.2018/23:00-İstanbul.
- Held, D. (2000). .Demokrasi ve yeni uluslararası düzen. *Kozmopolit demokrasi*, Daniele Archibugi & David Held (Editör), Neşe Nur Domaniç (Çeviren), İstanbul: Ütopya Kitabevi.
- Huntington, S. (2011). *Medeniyetler çatışması ve dünya düzeninin yeniden kurulması*. Mehmet Turhan ve Y. Z. Cem Soydemir (Çevirenler), İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- İzzetbegoviç, A. (2009). *Özgürlüğe kaçışım: Zindandan notlar*. Hasan Tuncay Başoğlu (Tercüme), 8. Baskı, İstanbul: Klasik Yayınları.
- James, J. (1997). *Gelecek zamanda düşünmek: Yeniçağında liderlik becerileri*. Zülfü Dicleli (Çeviren), İstanbul: Boyner Holding Yayınları.
- Kelly, C. (2016). *Attila: Hunlar ve Roma imparatorluğunun çöküşü*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Kırım, A. (2009). *Yeni dünyada strateji ve yönetim*. 8. Baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Konfüçyüs, (2010). *Konfüçyüs*. Sehergül Kutlu (Çeviri), İstanbul: Alter Yayınları.
- Koşık, H. S. (ty.), Nûşirevân-ı Âdil'in hikmetlerini içeren mensur bir nasihat-nâme, *KATÜ/Sosyal Bilimler Dergisi*, ss. 135-144
- Kuzu, A. (2010). *Demokratikleşme sürecinde hedefteki başbakan*, İstanbul: Kariyer Developer Yayınları.
- Lauffer, S. (2004). *Büyük İskender*. Nilgün Sorguç (Çeviren), İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Lincoln, A. (1989). *Lincoln: Speeches and writings (1832-1858)*, Twelfth Printing, US-The Library Classics of America.
- Locke, J. (2016). *Yönetim üzerine ikinci inceleme*. 3. Baskı, Fahri Bakırcı (Çeviren), Ankara: Eksi Kitaplar.
- Löwy, M. (1999). *Dünyayı değiştirmek üzerine*. Yavuz Alogan (Çeviren), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Machiavelli. (2006). *Prens*, 3, Baskı, Murat Satıcı (Çeviren), İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Nehru, P. C. (2016). Dünya tarihi: *Kesitler*. Cüneyt Akalın ve Hazal Çelik (Çevirmen), Ankara: Kaynak Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2018). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*. İstanbul: Kronik Yayınları.
- Öğün, S. S. & Sarıbay, A. Y. (2013). *Politik bilim*. 4. Baskı, Ankara: Tercan Matbaacılık ve Yayıncılık.
- Öğüt, A. (2003). *Bilgi çağında yönetim*. 2. Baskı, İstanbul: Nobel Yayınları.
- Özşahin, L. (2012). *Siyasi bir fenomen olarak Recep Tayyip Erdoğan*. 2. Baskı, İstanbul: İlke Yayınları.
- Parekh, B. (2002). *Çokkültürlülüğü yeniden düşünmek: Kültürel çeşitlilik ve siyasi teori*. Bilge Tanrıseven (Çeviren), Ankara: Phoenix Yayınları.
- Percy, S. (2018). (YT: 02.08.2018). *Are you ready to become a servant leader?*. YT: (02.08.2018) <https://www.forbes.com/sites/sallypercy/2018/08/02/are-you-ready-to-become-a-servant-leader/#2298fabbc7d6>, ET: 06.01.2019
- Platon. (2008). *Devlet*. Erhan Bayram (Türkçesi), İstanbul: Metropol Yayınları.

- Rousseau, J. J. (2008). *Toplum sözleşmesi*. Ali Alper (Türkçesi), İstanbul: Roman Oda Yayınları.
- Sarıçam, E. (2017). *Lider yönetici: İyi yönetici nasıl olunur?*. İstanbul: AZ (A'dan Z'ye İyi Kitaplar) Yayınları.
- Seiffert, W. (2004). *Vladimir V. Putin*. İstanbul: Gendaş Kültür Yayınları.
- Sinerk, S. (2016). *Patron değil lider ol: Başarının anahtarı liderin elinde*. Özlem Koşar (Çeviren), 2. Baskı İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Sühreverdi, E. N. (2008). *Yönetenlerin yönetimi*. Çığır Doğu Zorlu (Editör), İstanbul: Kültür Sanat Yayınları.
- Virilio, P. (1998). *Hız ve politika*. Meltem Cansever (Çeviren), İstanbul: Metis Yayınları.
- Wallerstain, I. (2015). *Modern dünya sistemi:4*. Latif Boyacı (Çeviren), 2. Baskı, İstanbul: Yarın Yayınları.
- Wilson, J. (1996). *Bürokrasi: Kamu kuruluşları neyi, niçin yaparlar*. Selçuk Yalçındağ vd. (Çevirenler), Ankara: TODAİ Yayınları.
- Wolpert, S. (2014). *Gandi'nin tutkusu: Mahatma Gandi'nin hayatı ve mirası*. Ahmet Ergenç ve Serap Işık (Çeviren), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- www.forbes.com. (2018). *World's most powerful people*. (YT: 08.05.2018), <https://www.forbes.com/sites/forbespr/2018/05/08/forbes-releases-2018-list-of-the-worlds-most-powerful-people/#209b8fd0719c> ET. (04.01.2019).
- www.haberturk.com. (2016). *Liderler sıralamasında Erdoğan beşinci sırada*. (YT: 26.02.2016), <https://www.haberturk.com/dunya/haber/547202-liderler-siralamasinda-erdogan-besinci#>, ET: (04.01.2018).
- www.tdk.gov.tr. (2019). *Güncel Türkçe sözlük: Öğreti*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c3b1ed2b4f926.84509806, (ET. 13.01.2019).
- www.youtube.com. (2015). *Presedents: "George Washington to Monroe (1789-1825)"*. (YT. 30 Eylül 2015), <https://www.youtube.com/watch?v=thin1LeCrY>, (ET. 03.01.2019).
- Yılmaz, H. (2011). *Güçlendirici liderlik*. İstanbul: Beta Yayınları.